

Asylandan soñ Menderesiň kellesi kesildimi?

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Asylandan soñ Menderesiň kellesi kesildimi? ASYLANDAN SOÑ MENDERESİŇ KELLESİ KESİLDİMİ?

«Anavatan» partiýasynyň gurujysy Turgut Özal premýer-ministrlik eden döwründe, 1961-nji ýylyň 17-nji sentýabrynda dardan asylan öňki premýer-ministr Adnan Menderesi ýygyýygydan ýatlardy we ony diýseň hormatlaýandygyny aýdardy. Şol döwrüň adalat ministri Oltan Sungurlynyň kakasy-da Gümüşhanada Demokrat partiýanyň etrap başlygy bolupdy.

Özalyňam, Adalat ministri Oltan Sungurlynyňam aklynda ölüm jezasy berlen Adnan Menderese, Fatin Rüsti Zorla we Hasan Polatkana «aklanmagy» üçin derňew prosesini başlatmak, munuň üçin memorial gubur dikeltmek ýaly pikirler bardy. Bir ýere üýşenlerinde Sungurly “Kanun çykaryp Menderesiň we egindeşleriniň ygtybarlaryny gaýtadan dikeltsek näder?” diýende, Özalyb bu boýunça önräkden bări aladalanylп gelýändigini aňlapdy. «Suduň kararyna garamazdan kanun çykarmak konsitutusiýa ters gelýärmiş. Ýöne sen şonda-da seredişdir» diýipdir.

■ “HAÝ-HAÝ, SEREDELIŇ ONDA”

Oltan Sungurly ýeňini çyzgap bu boýunça işlemäge başlapdyr. Mejlisiň Arz-şikaýatlar bölümünüň başlygy Başkanı Myrat Batur bilen görüşipdir. Menderesdir egindeşleriniň ygtybaryny dikeltmek meselesini gürleşipdir. «Haý-haý, biz muny çözəris» diýipdir. Olam şeýle meseläniň üstünden durulmagyna hoşal bolupdyr. Adalat ministri Oltan Sungurly Turgut Özala habar bermezden Imralyda ýatan mazarlaryň götürilmegi we ygtybar dikeltme meselesiniň seredilmegi üçin kanun teklibini taýýarlapdyr. Özi ministr bolansoň kanun teklibine gol

çekmedi, ýöne bu teklibi deputat egindeşlerine gol çekdirtdi. Kanun teklibi komissiýadan geçdi. Mejlisiň Baş gurultaýynda ýagdaýy Özala mälim etdi. Ministr Jengiz Altynkaýany çagyrtty we memorial guburyň taýýarlyk işlerine başlamagy buýurdy. Oltan Sungurlynyň tagallasy bilen kanun teklibi Baş gurultaýdan jedelsiz geçäýmelidi. ANAP-ly käbir wekilleriň JHP-ni tankyt edendigi sebäpli, JHP-li Aly Topuzam oña gödek jogap berdi. Sungurlynyň boýnuna premýer-ministrligiň ýazmaça görkezmesi bilen merhumlaryň meýdiniň götürilmegi wezipesi-de yüklendi.

■ HEÝJANLY PURSATLAR

Imraly adasyna gidip mazarlary görende ýüregi gyýym-gyýym boldy. Çünkü üç mazaram gözgyny haldady. Ikinji gezek ada öñki Demokrat partiýalary, Menderesiň, Zorlynyň, Polatkanyň ýakynlary bilen bile Oltan Sungurly hem gelipdi. Şol gjäni Imralyda geçirdiler. Öz aralarynda mazarlary görmeli ýa görmeli däl diýen meseläniň üstünde jedelleşdiler. Şonda diýseň täsin bir meseläni ara alyp maslahatlaşdylar. Çünkü Menderesiň, Zorlynyň we Polatkanyň ölümünden soñ, olaryň kelleleriniň kesilip aýrylandygy we hazır niredediginiň belli däldigi aýdylýardy. Muny eşdenleriň depe saçы hüžzerýärdi. Kelleleriniň ölüm jezasından soñ kesilendigi aýdylýardy, emma munuň çyndygyny-ýalandygyny bilyän adam ýokdy. Ahyrsoň maşgalalar mazarlaryň götürilmegini makul bildiler. Ilki Menderesiň mazary açyldy. Hemmeleriň demi içine gitdi, adamlary mazarda Menderesiň kellesiniň barlygy-ýoklugy gyzyklandyrýardy. Mazarlar açylanda Menderesiňem, Zorlyňam, Polatkanyňam kelleleriniň öz bolmaly ýerinde-mazardadygyny gördüler. Şeýlelikde birnäçe ýyllap dilden düşmän gelen myş-myşyň ýalandygы belli boldy. Süňkler seresaplylyk bilen toplandy we gämide Stambula getirildi. Öñden taýýarlanyp goýlan memorial guburlarda uly dabara bilen jaýlandy. Aradan ýyllar geçdi, käbirleri göýä Menderese, Polatkana we Zorla «ygtybar dikelme» berilmedik ýaly, olaryň «ygtybarlaryny dikeltjekdiklerini» aýdýarlar. Oltan Sungurly bu sözleri geň

görýär.

■ ON ÜC AÝY AÝYPLAMA

Adnan Menderes näme bilen aýyplandy? Ynha, derñew prosesinde Menderese ýöñkelen günäler:

- Ýapyk posobiýadan gelen pullary öz hasabyna geçirmekden jogapkärçilige çekildi. On ýyllyk posobiýa resminamalary derñeldi. On üç sud mejlisinden soñ 1961-nji ýylyň 2-nji fewralynda 4 million 877 müň 780 lirany öz hasabyna geçirmekden günäkärlendi. Puluň öwezini dolmak üçin onuň Aýdyndaky mülkleri muzdasyz döwletiň hasabyna geçirildi;
- 6-7-nji sentýabr wakalaryny öñdenem habarlydygyna garamazdan öñüni almazlykdan;
- Watan fronty: Döredilen bir topary başga bir gatlagyň üstünde gysyş serişdesi hökmünde ulanmakdan;
- «Vinileks» firmasyna Türkiýäniň Fondlar bankyndan kredit bermekden aýyplandy. Sud Menderesi we Hasan Polatkany bu aýyplamadanam günäkär hasaplady;
- Stambulda bulwar we ýol açmak üçin köp sanly raýatyň öýüni öweztölegini gjikdirip ýa-da hiç zat tölemän ekspopriasiýalaşdyrmakdan;
- Kanuna ters gelýän ýagdaýda uniwersitete çozuş gurnatmak ww halk köpçüluginiň üstüne ok ýagdyrtmakdan;
- Käbir oppozisiýadaky deputatlaryň we liderleriň syýahat hukugyny çäklendirmekden;
- Walýuta kanunyny bozmakdan;
- Döwlet radiosyny öz syýasy bähbitleri üçin ulanmakdan;
- Halk köpçülüğini «Demokrat İzmir» gazetiniň çaphanasyny weýran etmek üçin meçew bermekden;
- Kırşehir şäherini hiç bir sebapsız şäherçe (ilçe) statusyna düşürmekden;
- Sud garaşsyzlygyny bozmakdan;
- 1957-njy ýylyň saýlawlarynyň möhletinden öñ kanuna ters gelýän ýagdaýda senesini üýtgetmekden;
- Döreden derñew komissiýasyna çäklendirilmedik hukuktyýarlyklary bermekden;

- JHP-niň emláklerine hiç bir sebäpsiz el urmakdan;
- Konstutusiýany gödek bozmakdan.

Netijede, Menderes on üç aýry aýyplamadan jogapkärçilige çekildi we «Bäbek dawasyndan» başga ähli ýöñkelemelerden günükär hasaplandy, Polatkan we Zorly bilen birlikde ölüm jezasyna höküm edildi.

Saýgy ÖZTÜRK,
žurnalist. Geň-taňsy wakalar